

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
REALITZADA AL CARRER VERDAGUER I CALLÍS, 2-
CARRER SANT PERE MÉS BAIX, 13
BARCELONA (BARCELONÈS)**

**CODI 044/12 (9-29 DE JULIOL DE 2012)
EXPEDIENT: R/N 470 K121-NB-2012/1-8846**

**PROMOTOR:
Comunitat de Veïns del carrer Verdaguer i Callís, 2**

ARQUITECTE:

**REALITZACIÓ :
AKHESA, S.L.**

**Direcció tècnica:
Júlia Miquel i López**

Artés, agost de 2012

INDEX

1.- INTRODUCCIÓ

Fitxa tècnica del jaciment	2
Situació geogràfica	3

2.- DADES GENERALS

Motivació	5
Emplaçament	5
Promotor	6

3.- MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Notícies històriques	7
Descripció del Barri de Sant Pere	13
Evolució històrica de la finca	17
Tasques arqueològiques prèvies	20
Projecte d'intervenció arqueològica	23
Metodologia	24

4.-TASQUES ARQUEOLÒGIQUES REALITZADES

25

5.-CONCLUSIONS

31

6.- BIBLIOGRAFIA

33

ANNEX 1

REPERTORI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

ANNEX 2

INVENTARI FOTOGRÀFIC

CONTACTES FOTOGRÀFICS

ANNEX 3

PLANIMETRIA

FITXA TÈCNICA

JACIMENT: Barcelona

INTERVENCIÓ: Carrers Verdaguer i Callís, 2- Sant Pere més Baix, 13

MUNICIPI: Barcelona

COMARCA: Barcelonès

CODI: 044/12

EXPEDIENTS DGPC: R/N 470 K 121-NB 2012/1-8846

COORDENADES UTM: ETRS89 X: 431151 Y: 4582011 Z: 8,69 m

RESUM: Seguiment arqueològic de la realització d'una cala a la façana de la finca per tal de comprovar els fonaments de l'edifici.

PARAULES CLAU: Finca amb afectacions estructurals, cala, seguiment arqueològic.

CAMPANYA: 9-29 de juliol de 2012.

TIPUS D'INTERVENCIÓ: Intervenció arqueològica preventiva

TIPUS DE JACIMENT: Modern- contemporani

MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ: Estudi de les possibles patologies de la fonamentació d'una finca de veïns

CRONOLOGIA: Contemporani

TIPUS DE PROTECCIÓ: Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona núm. 0141320

DIRECCIÓ: Júlia Miquel i López

DIBUIX DE CAMP: Júlia Miquel i López

DIGITALITZACIÓ DIBUIX ARQUEOLÒGIC: Júlia Miquel i López

EXECUCIÓ: AKHESA, SL

PROMOTOR: COMUNITAT DE VEÏNS DEL CARRER VERDAGUER I CALLÍS, 2

1.- INTRODUCCIÓ

Situació geogràfica

La comarca del Barcelonès, comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut com a Collserola i delimitat pels rius Llobregat i Besòs. Des del punt de vista morfològic s'observen dues grans unitats, Collserola i el Pla.

A la Serra de Collserola s'hi trobem una formació de horst compost per materials granítics i esquistosos, limitat al Nord pel Vallès (Sector central de la Depressió Prelitoral), a Llevant amb el Turó de Roquetes (Besòs), al Sud el Turó de Valldaura i a l'Oest pel Llobregat.

Quant al Pla, es troba obert a mar i limitat per la Serralada Litoral i a migjorn per la falla que segueix ran de mar des del Garraf i el turó de Montjuïc fins al Turó de Montgat, més enllà del Besòs. La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano- balear, va dibuixar el que a grans trets, havia de ser la costa catalana.

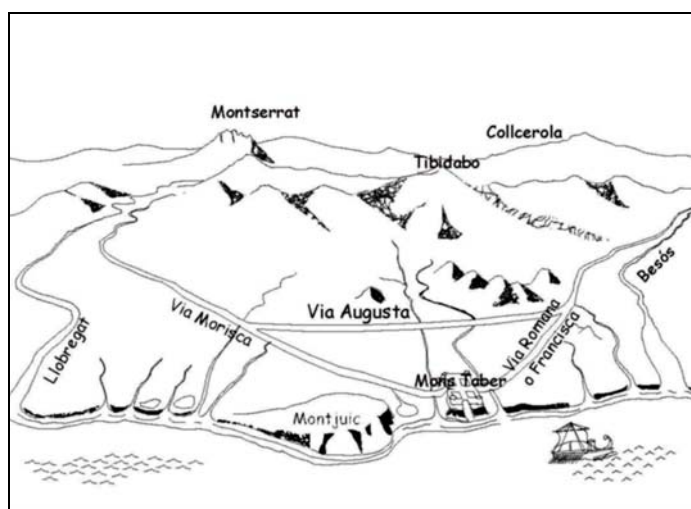
En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic, sedimentaren dipòsits marins del qual son testimonis una sèrie de petits i suaus turons (dels Ollers, del Tàber, de les Falzies, de la Bota). La falla es fa visible al Pla ja que si des de Collserola els dipòsits baixen d'una manera continuada, suau i regular, al punt de contacte entre Ciutat Vella i l'Eixample es produeix una ruptura amb la presència d'un salt o esglaó d'uns 20 metres, clarament visible en la morfologia urbana (les baixades de Jonqueres, de la Via Laietana, els carrers d'Estruc, de les Moles o de Jovellanos). Aquest salt fou aprofitat per la defensa de la ciutat situant-hi les muralles o a nivell econòmic, amb la ubicació de diversos molins a la zona coneguda com de les moles (actual carrer de les Moles).

De l'esglaó cap al mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó que ens trobem un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents i dels deltes dels rius veïns i del corrent litoral.

En aquest sector del pla es formaren maresmes i estanyols, però com que la costa ha anat avançant, molts d'aquests ja no existeixen en l'actualitat tot i que molts d'ells han continuat vius en els topònims de la ciutat (Banyols, a la marina de Provençals; la Llavineria, a Portal Nou; la Llacuna i la Llanera al Llobregat o l'estany del Cagalell al Port).

Quan el terme municipal de Barcelona, aquest compren una extensió de 1.754.900 h i s'estén a la costa mediterrània en una plana de 5 Km d'amplada limitada al NW per la Serra de Collserola (que culmina a 512 metres amb el Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs.

La seva funció de capital sempre ha estat afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord Sud la Catalunya Central (el Llobregat i l'eix Besòs – Congost –Ter).

Recreació del Pla de Barcelona amb les principals vies

En definitiva es tracta d'un territori format a causa de l'acumulació de sediments provinents de les rieres, torrents i deltes dels rius propers a la ciutat així com de sediments marins, donat que en el transcurs dels segles Barcelona ha guanyat terreny al mar. En aquesta plana completament urbanitzada destaquen varies zones clarament diferenciades, el nucli antic que correspon a la primitiva ciutat romana damunt del Mont Tàber (15 metres) proper al mar; el nucli de Montjuïc al sud, que s'aixeca suaument al pla i que cau bruscament sobre el mar fent-se inexpugnable el seu accés des de aquesta posició i els ravals més pròxims que

s'originaren entorn aquests nuclis. Per altra banda, tenim tota una sèrie de nuclis poblacionals que emergits fora muralles acabaran essent absorbits per la ciutat en una de les seves dues importants crescudes (les muralles del S. XIII o l'expansió del S. XIX amb la creació de l' Eixample).

2.- DADES GENERALS

Motivació

La zona objecte de la present intervenció arqueològica es troba dins l'àrea d'interès arqueològic de la ciutat de Barcelona, per la qual cosa es demanà el preceptiu permís d'intervenció arqueològica, segons l'article 47 i següents de la Llei 9/1993 de 30 de setembre, del patrimoni cultural català i el Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. La resolució autoritza la intervenció arqueològica, entre els dies 9 al 29 de juliol de 2012 i com a intervenció portada a terme a la ciutat de Barcelona el codi 010/12, essent dirigida per l'arqueòloga Júlia Miquel i López i gestionada per l'empresa AKHESA, S L.

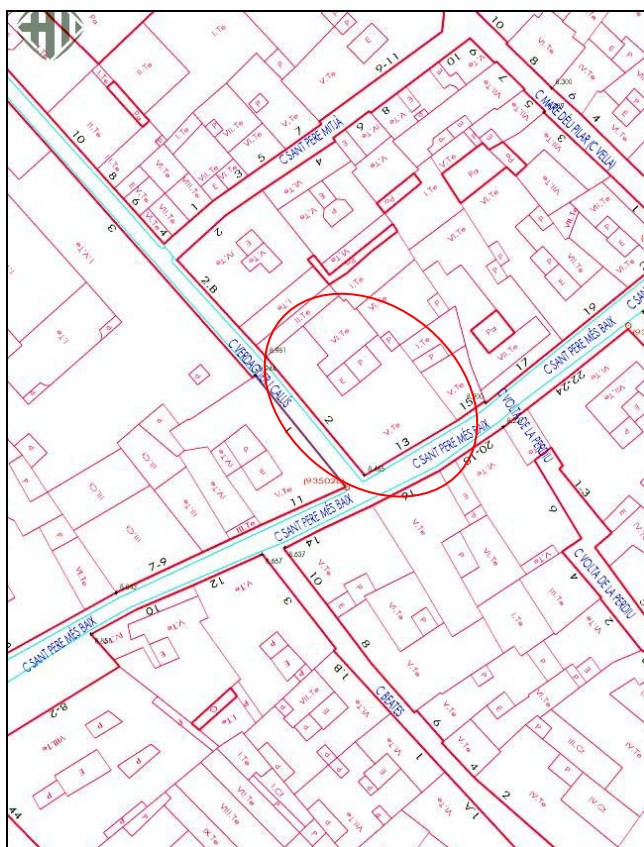
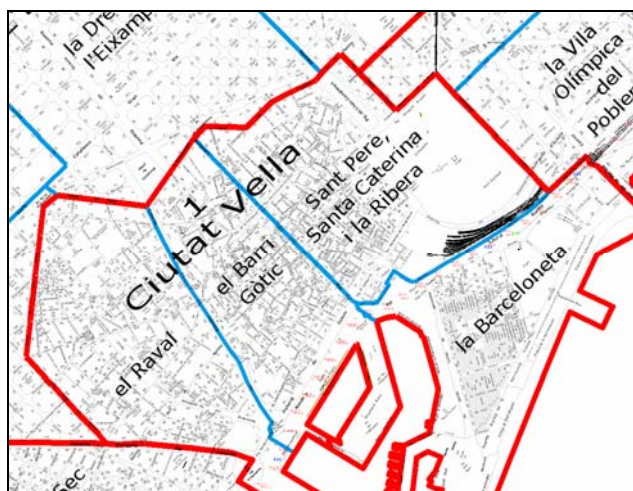

Situació de l'àrea d'intervenció marcada en vermell
Font: Google Earth (any 2005)

Emplaçament

La zona d'intervenció arqueològica està situada al barri de Sant Pere, al Casc Antic i es correspon amb la parcel·la número 001 de l'illa de cases delimitada pels carrers de Sant Pere Més Baix, de la Mare de Déu del Pilar, Sant Pere Mitjà i Verdguer i Callís. Té la fitxa cadastral número 0141320/001. El sector de la parcel·la, objecte d'intervenció arqueològica consisteix en una edificació, les façanes de les qual donaven al carrer de Verdguer i Callís, 2 - Sant Pere més Baix, 13.

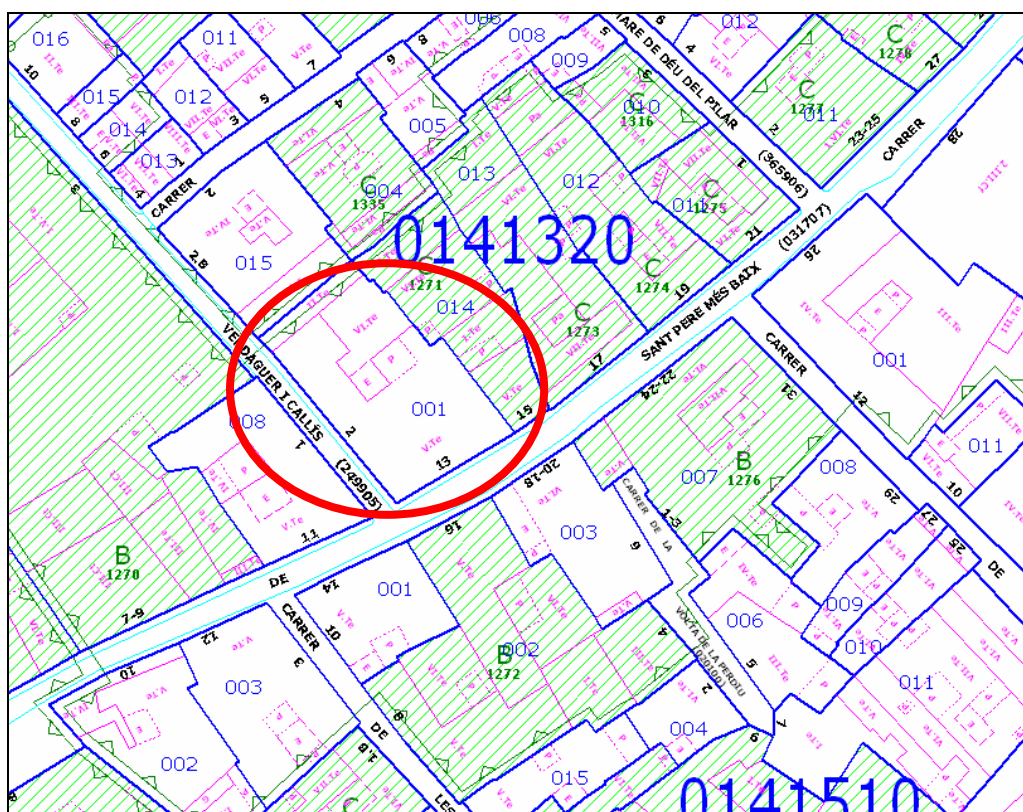
Ubicació de la parcel·la dins la trama urbanística actual del barri

Parcel·lari extret de la pàgina Web de Barcelona. Marcat en vermell el sector on s'ha intervingut arqueològicament

Promotor

La intervenció arqueològica fou promoguda per la Comunitat de Veïns del carrer Verdaguer i Callís, 2 sota les directrius tècniques del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i gestionada per AKHESA, S.L., encarregant-se de la direcció de les tasques l'arqueòloga Júlia Miquel i López.

Fitxa extreta del Catàleg de Patrimoni Arquitectònic

3.- MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Notícies històriques

L'interès de l'indret justifica la intervenció arqueològica ja que es troba relacionat amb un sector de gran importància històrica per a Barcelona resumida, a grans trets:

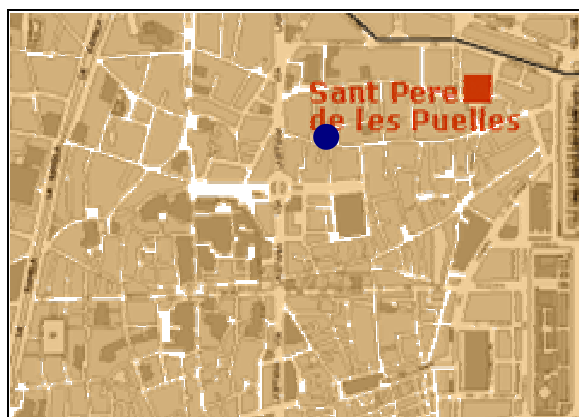
- Es troba al *suburbium* de la ciutat romana de *Barcino* romana i dins d'una de les vilanoves medievals
- Està inclòs dins en recinte emmurallat medieval
- Forma part del barri medieval de Sant Pere en un indret urbanitzat a partir dels segles XI-XII

- En aquesta zona del carrer de Sant Pere Més Baix es trobava el refugi anti-aeri núm. 826.
- La finca està situada afrontant un dels camins medievals d'accés a la ciutat, l'actual carrer de Sant Pere Més Baix.
- En intervencions anteriors en aquesta zona s'ha documentat la presència de restes tardorromanes i medievals.
- Recentment, en una intervenció propera al Carrer Sant Pere Mitjà, 4, va posar al descobert les restes d'un possible casal del segle XVI, posteriorment enderrocat a principis del segle XVIII, coincidint amb els fets de la Guerra de Successió, i convertint-se en habitatges més petits al segle XIX, destinats a usos industrials.

El barri de Sant Pere s'aplega a partir de l'antiga via romana, que en època medieval es coneixia com a *Strata Francisca* i que passava a prop d'un turonet denominat el Cogoll. Segons la tradició, durant el setge de Lluís el Piadós contra la ciutat musulmana (801), el cabdill franc dedicà al costat d'aquest camí un temple al màrtir de Tolosa, Sant Sadurní.

Al voltant d'aquest temple es formà entorn el segle X, un nucli de poblament, nascut extramurs de les muralles romanes, aprofitant la fundació del monestir de Sant Pere de les Puelles o Puel·les, pels comtes de Barcelona, Sunyer i Riquilda, prop de l'església de Sant Sadurní, l'any 945.

Situació de Sant Pere de la Puelles dins el teixit urbà actual. Marcat amb un punt blau la situació de la finca

Vers mitjan segle X, coincidint amb la puixança econòmica del territori de Catalunya es produí a Barcelona la reaparició del poblament suburbà després de l'abandonament de les zones externes a la muralla entorn al segle VI.

La primera referència al *burgus* de Barcelona és en un document de l'any 966 el qual, juntament amb d'altres datats entre els anys 985 i 1000, es caracteritzen per ser poc precisos en determinar els límits i l'abast de les zones suburbanes.

L'any 1010 el nucli rural sorgint entorn el monestir de Sant Pere de les Puelles rebé el nom de *burgus* tot i que no tenia l'entitat d'altres zones que destacaven per ser-hi al voltant de les rutes d'accés important, com Santa Maria del Mar, el sector entorn la porta de Regomir i el *burgus* d'Arcs Antics.

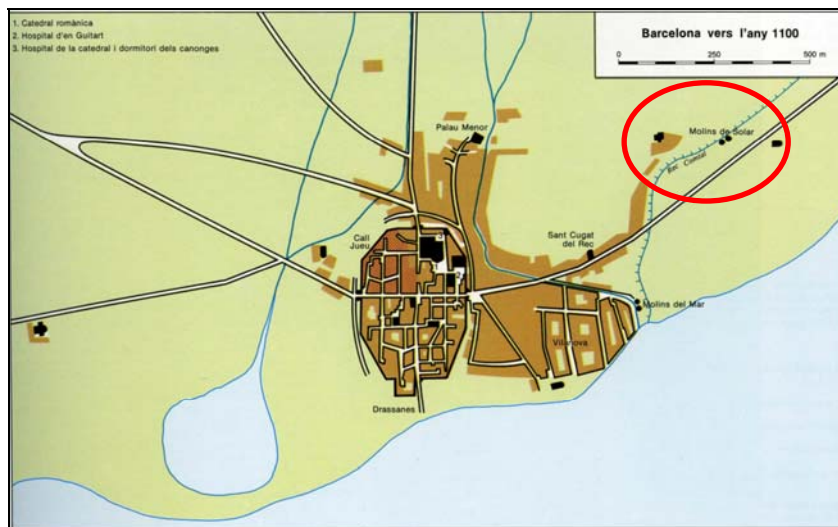
Barcelona l'any 1000, segons Philipp Banks. Encerclat en vermell la ubicació de Sant Pere de les Puelles

Un altre pol d'atracció per atraure pobladors a la zona de Sant Pere va ser el Rec Comtal. La seva recuperació i la construcció de diversos trams, va aplegar l'aparició de tallers i indústries que aprofitaven el curs d'aigua per les seves activitats manufactureres, així com molins, documentant-se els *Molins de Soler* situats entre Santa Eulàlia del Camp i Sant Pere de les Puelles.

Entorn aquests anys (1058-59) es troben referències a una *Vilanova de Sant Pere*, situada entre Sant Cugat del Camí i el monestir de Sant Pere. Aquest nucli de poblament era travessat per dues vies que posteriorment es convertirien en els carrers de Sant Pere Més Alt i Sant Pere Més Baix, que posaven en comunicació la ciutat intramurs amb els suburbis.

Durant el segle XII el barri experimenta certs canvis reflectits en la documentació. Ja des de final del segle XI s'havia produït el desenvolupament lineal seguint les traces de les extenses parcel·les, formant-se poc a poc carrers, tipològicament estrets i sinuosos, per adaptar-se a la partió de les diferents parcel·les i seguint, a més el traçat de les petites rieres i les canalitzacions d'irrigació. Aquesta cura en respectar parcel·les i cursos d'aigua indica una vocació eminentment agrícola. Destaca a nivell documental, un contracte d'arrendament atorgat per l'abadessa de Sant Pere l'any 1172, en que lliura a dos matrimonis un terreny per tal que hi edificuessin i marcant com a límits el traçat recent d'un carrer.

Barcelona al segle XII on s'observa el traçat del Rec Comtal
Font: Philipp Banks

Durant el segle XIII s'aixecaren les muralles medievals que encerclaven la ciutat, incloent les viles noves que no es trobaven dins del nucli primitiu. Entre els anys 1286 i 1295 s'enllestí el tram corresponent al barri de Sant Pere.

Barcelona l'any 1280 on s'observa la muralla medieval i l'articulació del barri de Sant Pere
Font: Philipp Banks

El sector comprés entre Sant Pere i Sant Cugat del Rec s'urbanitzà en gran part durant aquest període, continuant la dinàmica d'anys anteriors. Quan

s'establiren els dominicans al convent de Santa Caterina, el 1243, sortiren al seu voltant edificis residencials que es construïren damunt de les argiles, ocupant la zona del que ara es l'avinguda de Francesc Cambó i des de la Via Laietana fins al carrer de les Freixures. Aquestes primeres cases de tipologia medieval foren transformades durant els segles XVIII i XIX.

Les excavacions arqueològiques portades a terme en els darrers anys confirmen la teoria que el procés d'urbanització al sector es produí durant la baixa edat mitjana.

El monestir de Sant Pere i la seva església, situada a prop del Portal Nou, era un punt de confluència de dues classes socials: una població urbana dedicada, des del segle XIII, a la manufactura tèxtil, i una població pagesa que va valer a església l'apel·latiu de "parròquia dels tronxos".

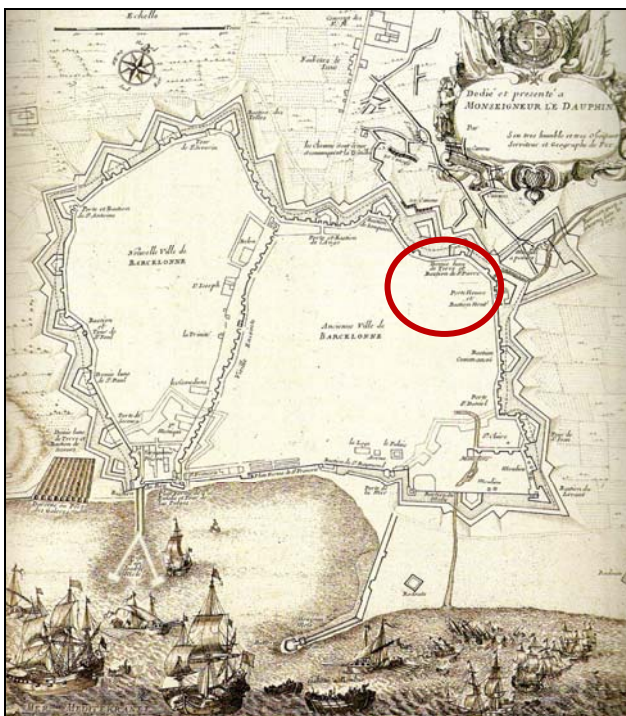
El domini patrimonial del monestir aplegava terres pel Llobregat, el Vallès, Osona, però el volum de propietat es concentrava a Barcelona. En aquest segle XIII posseïa una quarantena d'edificis urbans, sobre tot a l'entorn del convent, el monopoli sobre la cuita del pa i la possessió de molins.

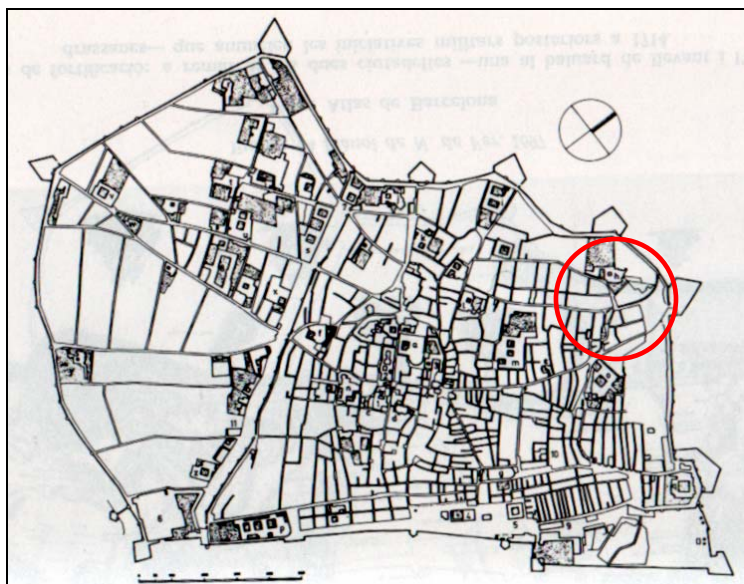
A l'esquerra els convents de Barcelona al segle XIV. A la dreta Barcelona a la fi del segle XV segons Sanpere i Miquel. Encerclat en vermell Sant Pere de les Puelles. Font: Duran i Sanpere (1975)

El barri de Sant Pere quedava així encerclat dins les muralles de la ciutat, però la seva proximitat a les mateixes comportà que fou una de les zones més

afectades en cas de guerra. Concretament el barri patí dos setges i bombardejos importants l'any 1697, durant la guerra contra França i l'any 1714, durant la guerra de Successió. La seva proximitat a les muralles i la seva urbanització incompleta va provocar que molts edificis s'ensorressin de resultes dels bombardejos.

Plànol del sector de Sant Pere durant el setge de l'any 1697. Encerclat en vermell el sector del barri de Sant Pere.
Font: MUHBA

Plànol de Barcelona el 1716
Encerclat en vermell el sector del barri de Sant Pere.
Font: GARCÍA I ESPUCHE, A. I GUÀRDIA I BASSOLS, M. (1986)

La industrialització del segle XIX marcà l'apogeu de la riquesa d'aquest barri, precisament en el moment en que el monestir declinava.

Fou també durant aquest segle quan es produir una nova reforma important del teixit urbà, lligada al procés de desamortització, entre els anys 1835 i 1843, quan els béns de molts ordes religiosos passen a ser de l'Estat i es converteixen en espais d'ús públic o es venen a particulars. Aquest fet ocasiona una nova política d'obertura de carrers que travessen el casc antic per tal de descongestionar la trama medieval i l'enderrocament de la Ciutadella. Així, destaca l'obertura del carrer Princesa, a l'any 1853 i obrint noves avingudes com la Via Laietana o l'Avinguda Francesc Cambó que han anant modificant el barri.

És un període d'un gran canvi urbanístic per a la ciutat i sobre les runes d'alguns convents, o bé, aprofitant les seves estructures, es construeixen mercats com el de Santa Caterina i la Boqueria, places com la Plaça Reial, i teatres com el Liceu.

El mercat de Santa Caterina es va construir a meitat del segle XIX com element fonamental de la reforma urbanística del barri de Sant Pere i com a lloc de proveïment de mercaderies i aliments pels ciutadans d'aquest sector de la ciutat. Està delimitat pels carrers, Giralt el Pellisser a l'est, Freixures a l'oest i Cambó al nord. Al carrer Colomines el mercat no tenia façana ja que era ocupat aquest espai per unes construccions de funcionalitat diversa al llarg del temps. Aquest edifici se situa en una zona de transició entre la via Laietana i el barri pròpiament dit de Sant Pere. Per construir el mercat es va destruir el convent de Santa Caterina.

Descripció del Barri de Sant Pere

A principis del segle XX, els grans industrials tèxtils deixaren de viure en el barri, però hi queden encara, i en gran nombre, les oficines de les seves indústries. Aquest districte es bàsicament comercial en el sector elevat, mentre a la part baixa es concentren petits comerciants, al voltant del mercat de Santa Caterina. Destaca la zona del carrer de Sant Pere, on s'eixampla el carrer en encreuar-se amb el Rec Comtal, indret on es situaven les hortes i els molins, així com el *Pou de Sant Gem*, al costat del qual encara es venien, durant el segle XIX, anissos i esponjats, xarops i caramels, sota els emparrats.

De la plaça de Sant Pere surten els tres carrers de Sant Pere, el Més Alt, el Mitjà i el Més Baix. Aquesta repetició de l'advocació dels carrers a Sant Pere es produí per una decisió de la Generalitat al segle XIV donat que els veïns dels tres carrers li volien dedicar al mateix sant.

El carrer de **Sant Pere Mitjà** conserva cases del segle XVIII, en una de les quals hi visqué en Carles Fontseré, autor de nombrosos cartells de l'època republicana durant la guerra civil.

Al número 60 hi ha una làpida que recorda la ubicació en aquell indret de la Casa de Postes, el cartell està al Museu Postal, i que aquí hi va viure l'últim mestre de postes en el segle XIX.

Al número 52 es troba un nínxol amb una capella amb la imatge barroca de la Mare de Deu de la Victòria, amb una fornícula de color blau amb una teuladeta de ceràmica datada l'any 1779.

Dels tres carrers, el de **Sant Pere Més Alt** és el que conserva millor la seva antiga importància, i moltes construccions d'aquest carrer són casals anteriors al segle XV, modificats en el segle XVIII seguint la moda de l'època. Destaca la *Casa de les Estacions*, al núm. 18 amb esgrafiats; el núm. 24, una casa barroca reconstruïda per Puig i Cadafalch.

També pertany al segle XVIII la casa ubicada al núm. 25, bastant deteriorada, amb baranes de ferro forjat i portals regulars amb motllures. Al núm. 27 es troba el *Palau Dou* o *Casa Celles*. Correspon a la casa més monumental del carrer, construït per l'arquitecte Antoni Celles, presenta façana civil neoclàssica de pedra, un pati monumental per carruatges amb una escala i una façana posterior sobre el jardí amb un ordre de columnes. Fou construïda per als Dou, procedents de la casa del seu nom del carrer de Sant Pere més Baix.

Al núm. 42 es conserva a la façana de la finca un petit retaule gòtic de pedra de forma rectangular. Finalment al núm. 46 hi ha una casa barroca del segle XVIII

amb baranes de ferro forjat i ceràmiques sota els balcons i que conserva els portals amb motlures.

Al carrer de **Sant Pere més Baix** destaquen també alguns edificis, com el del núm. 4 que conserva a la façana un esgrafiat que Josep Maria Jujol dedicà a Sant Josep Oriol, nascut en aquest carrer. Al núm. 7 en un edifici del segle XVI que conserva una escala interior i una llotja s'hi troba la *Biblioteca Popular per a la Dona*, fundada en el 1909, per Francesca Bonnemaïson.

Al núm. 18 es troba la *Capella de l'Ajuda*. En un principi era una capelleta dins una fornícula del segle XIV, regentada pels caputxins, a la qual es venerava una imatge del segle XV. La seva labor social estava dedicada al ancians, encara que en els seus orígens es va consagrar a la redempció dels captius. Per la devoció del barri fou transformada en oratori i durant l'any 1808 rebé la seva forma actual.

Els núms. 22-24 corresponen a L'Arc o Volta de la Perdiu, anomenat així per que s'hi trobaven els llocs de venda de perdiu o freixures (pulmons i cor) d'animals. L'arc uneix unes cases del segle XIX per guanyar en espai edificat. Sota l'arc, que queda perfectament integrat a les façanes i al darrere d'una reixa hi ha un petit carreró sense sortida que conserva, a la dreta, la imatge de la Mare de Deu de l'Ajuda, patrona del carrer.

Carrer de Verdaguer i Callís aquest carrer està dedicat a Narcís Verdaguer i Callís (Vic, Osona 1863 - Barcelona 1918) fou un advocat especialitzat en qüestions comercials i aranzelàries, i també polític català. Era cosí germà de Jacint Verdaguer. El 1882 ingressà al seminari de Vic, on hi fundà la revista *L'Almogàver*, però el 1883 l'abandonà i se'n anà a Barcelona, on estudià dret a la Universitat de Barcelona i exercí de corresponsal del setmanari *La Veu del Montserrat*. Es va implicar en el moviment catalanista i participà en la creació de la Unió Catalanista el 1891 i fou un dels fundadors del diari *La Veu de Catalunya*, del que en fou director del 1891 al 1898. El 1893 es casà amb Francesca Bonnemaïson i Farriols, que va col·laborar amb ell en molts dels

seus articles, i va crear un bufet d'advocats especialitzat en comerç internacional. Fou escollit regidor de la Lliga Regionalista a l'Ajuntament de Barcelona el 1909-1910, diputat provincial el 1911-1913 i diputat a corts per Vic el 1914-1916. Creà i dirigí la borsa de treball de la diputació de Barcelona (1912), i fou president de la Societat Econòmica d'Amics del País (1910-1911) i de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya (1917-1918). Hom considera que la seva influència sobre Enric Prat de la Riba i Francesc Cambó va ser fonamental per a la configuració d'un catalanisme conservador i catòlic lligat als interessos de la burgesia industrial.

Carrer de Mare de Deu del Pilar Anomenat antigament "*carrer d'en Cuc*", li fou canviat perquè en una de les principals cases del veïnat hi havia una capella dedicada a la Mare de Déu del Pilar, capella que fou tancada al públic l'any 1909.

Al número 31 es troba la Residència dels *Pares Camils* o Agonitzants, que s'instal·laren l'any 1662, encara que l'edifici que dona al carrer fou construït el 1803. La capella, de model contrareformista, amb cúpula de casquet esfèric al creuer, té la façana d'estil imperi, acabada l'any 1827, amb les típiques sagetes napoleòniques als ferros de les llunetes. Una de les seves activitats caritatives consistia en treure per l'anus, amb una llarga cullereta de plata, els excrements dels malalts. Al núm. 33 es troba l'església dels *Pares Camils*.

Al número 35 es troba l'edificació d'estil barroc que ha estat objecte de la present intervenció arqueològica.

Al número 37 hi ha una casa que presenta uns portals de grans dovelles. L'edifici data del segle XVI.

Número 42. Es un edifici aparentment residencial però que amaga una antiga fàbrica en el seu interior del seu pati, la *Fàbrica Tèxtil Vilumara*. Al fons del pati d'aquesta casa barroca s'aixeca la façana d'una fabrica de l'any 1860

aproximadament, amb finestres neoromàniques dividides per columnetes de fosa de ferro.

Número 46. *Casa dels Cortinatges*. Conserva uns originals esgrafiats representant cortinatges, de 1779. Cadascun dels pisos esta representat en forma d'un cortinatge recollit que descobreix un paisatge. A la planta noble, dos infants nus estiren pels dos costats les cordes que aguanten aquests cortinatges. Els panys contenen motius d'inspiració francesa: panòpies i trofeus de guerra, columnes aguantant bustos i medallons. De l'edificació del segle XV són la porta lateral adovellada, i en un dels balcons de la planta principal les dues mènsules esculpides amb els bustos d'una dona i un home.

Número 48. És també del segle XV i conserva intacta una finestra conopial flamígera.

Número 52. Farmàcia Fonoll, abans Padrell, segons la vidriera situada sobre la porta interior. Els seus orígens es remunten al 1562 i és la més antiga de Barcelona. Ha sofert moltes modificacions però encara conserva una decoració modernista amb un curiós sostre i una làmpada de ferro i cristall.

Número 55. *Palau Dou* o dels marquesos d'Alòs que ocupa la cantonada del carrer de Monac. Fou construït per la família Dou, que posteriorment es traslladà al carrer de Sant Pere més Alt. Aquesta família tingué un gran paper a finals del segle XVIII i començaments del XIX, i a la qual pertanyen el físic benedictí Antoni de Dou, el magistrat Jacint de Dou, el jurisconsult Ignasi de Dou, professor de la universitat de Cervera i assessor del rei, i Ramon Llàtzer de Dou i Bassols, també professor a Cervera i president de les Corts de Cadis. Al vestíbul, una làpida dedicada el 1790 per Josep Ignasi d'Alòs i de Soldevila, marques de Puertonuevo, commemora una visita del Santíssim Sagrament a la casa. El pati ha quedat molt reduït i a la part posterior hi ha un jardí d'època neoclàssica.

Evolució històrica de la finca¹

Segons el Cadastre, l'immoble que actualment es troba al carrer Verdaguer i Callís, 2 fou construït l'any 1880. Malgrat tot, hi cap la possibilitat que en aquest emplaçament ja hi havia hagut diverses construccions anteriors.

Segons les recerques de l'arquitecte Marc Sanabra amb tota seguretat hi va haver alguna construcció com a mínim des del s. XIV. Possiblement va ser una construcció de petita envergadura o simplement una tanca perimetral durant diversos segles, però també amb tota certesa abans del 1880 hi havia ja un edifici d'una certa envergadura en aquesta parcel·la, que es devia enderrocar per construir l'edifici existent.

Del projecte original de 1880 no se'n conserva documentació gràfica. Això és força normal si tenim en compte que a l'època era habitual que no hi intervingués un arquitecte i en cas d'intervenir-hi tenia una actuació molt puntual (façana i distribució general). L'edifici es compon de Planta Baixa, 4 Plantes i 1 Àtic, amb 2 habitatges per replà excepte a l'Àtic on només n'hi ha 1, i al 1r pis on n'hi ha 3, fruit de la subdivisió d'un dels habitatges originals. L'edifici té dues façanes a carrer: Verdaguer i Callís a l'oest i Sant Pere Més Baix al sud. Pel nord té façana a pati d'illa i per l'est lllinda amb mitgera amb un edifici d'alçada similar construït l'any 1852 segons el Cadastre. Aquesta data, però, es posa en dubte ja que per a construccions anteriors a 1861 les dates del cadastre no semblen ser molt fiables. En tot cas, podem afirmar que la data de construcció de l'edifici veí és anterior a la de l'edifici estudiat, i per la seva morfologia sembla fet a base d'afegits de diverses èpoques, cosa que es posa de manifest en la mitgera feta a base de diversos materials i amb un traçat en planta clarament poligonal, propi d'una construcció feta a base d'addicions. La volumetria de l'edifici d'habitatges estudiat tal i com ara la coneixem s'ha mantingut força inalterada des de la seva construcció, però la parcel·la on es troba construït va sofrir una modificació rellevant l'any 2001, fruit de la venda d'una parcel·la adjacent estretament vinculada a la estudiada. Originalment, la

¹ SANABRA, Marc. **Dictamen de seguretat estructural amb vistes a la emissió d'un certificat de solidesa dels suports i fonaments de l'edifici d'habitatges situat al carrer Verdaguer i Callís, 2 de Barcelona** (Informe realitzat per l'arquitecte responsable de les obres)

parcel·la estudiada pertanyia a la mateixa propietat que dues parcel·les adjacents. Totes 3 parcel·les conformaven en conjunt un perímetre aproximadament rectangular de dimensions 13 m x 38 m. Dins d'aquest conjunt, la parcel·la major era la de l'edifici estudiat: de 13m x 20 ó una de 6 m x 12 m només amb façana a Sant Pere Mitjà on hi havia construït un petit edifici d'habitatges de PB+4, i la parcel·la restant tenia aproximadament forma de "L" i una construcció de planta baixa que ocupava tot el sòl, dedicada durant molts anys a "banys orientals". La peculiaritat d'aquest negoci era que ocupava part dels baixos de les dues parcel·les d'habitatges adjacents. Se sap que en algun moment aquests baixos van deixar de ser banys per ser dedicats a la venda de roba fins al 2001. En aquell any, les dues parcel·les amb façana a Sant Pere Mitjà es van vendre a una altra propietat per tal de fer-hi un edifici d'habitatges. En construir aquest edifici nou, la majoria de les construccions preexistents es van enderrocar, però no totes, ja que una part de l'edifici de planta baixa ha perviscut fins avui: una franja allargada (12,7m x 5,3 m d'amplada) en la zona que queda entre l'edifici estudiat i el nou edifici d'habitatges. Aquesta franja correspon a l'actual pati d'illa, i es reparteix en meitats més o menys iguals entre les 2 parcel·les. A l'interior d'aquest petit edifici "residual" hi ha actualment un comerç que té la peculiaritat d'estar a cavall de dues parcel·les. Com que no s'ha visitat aquest comerç (Local 6), no s'ha pogut establir bé quina és la configuració estructural d'aquest edifici ni la seva vinculació estructural amb l'edifici d'habitatges estudiat. Per ara, s'ha fet la hipòtesi que el mur F i el seu fonament són una estructura compartida.

Tal i com s'ha dit, del projecte del 1880 no hi ha documentació disponible a l'Ajuntament. En canvi, però, des d'aleshores tenim notícia de diverses actuacions rellevants:

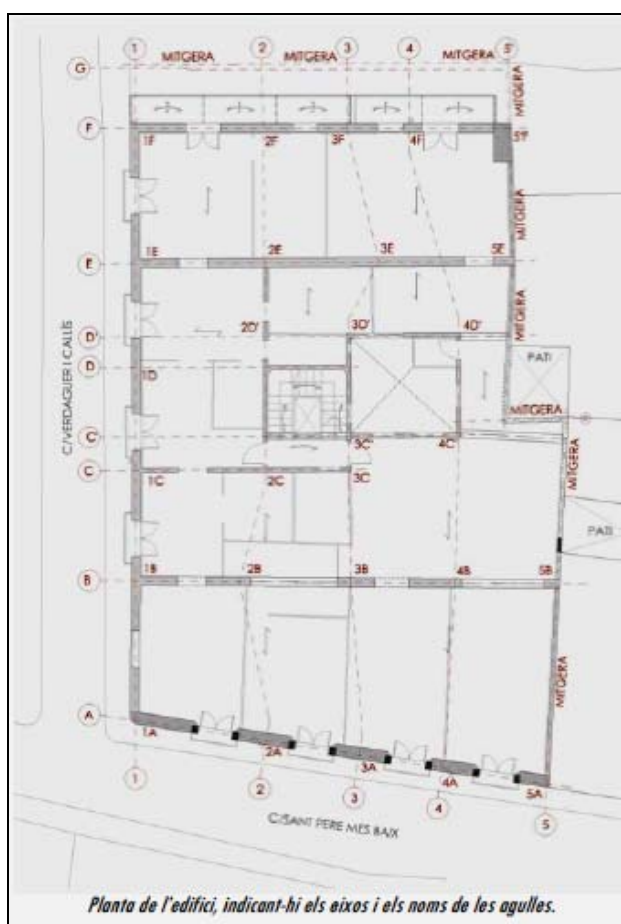
1889: Es va dur a terme un estintolament important de 2 murs de càrrega, mitjançant pilars de fosa.

1928: Se sol·licita llicència a l'Ajuntament per construir un safareig al terrat. Tot i que és una actuació de poca entitat, la documentació del projecte serveix per constatar que en aquella data ja existia l'habitatge de l'àtic.

1940: El propietari del pis Principal demana llicència a l'Ajuntament per reparar els cel rasos i envans interiors, molt danyats per culpa d'un bombardeig proper. (Aquesta dada encaixa amb la informació donada per diversos veïns de la zona, que diuen que una bomba de la Guerra Civil va impactar al carrer davant la finca).

2001: Reparcel·lació i construcció d'edifici d'habitatges al número 2B de Verdaguier i Callís, amb façanes principals a aquest carrer i a St. Pere Mitjà.

2001: Reforma a l'interior de l'habitatge 1r 1a, per tal de dividir-lo en 2. Tot i que la documentació conservada a l'Ajuntament no ho indica, es creu que probablement es va dur a terme un petit estintolament al mur C.

Planta de l'edifici, segons el dictàmen de l'estudi d'arquitectes responsables de l'obra

Tasques arqueològiques prèvies

- C/ Jaume Giralt i C/ Fonollar (octubre- novembre de 1998).

Actuació dirigida per K. Alvaro amb motiu de la construcció de dos nous habitatges que van suposar l'enderroc dels immobles 14-38 del C/ Fonollar, 2-6 del C/ Arc de Sant Cristòfol i 13-41 del C/ Jaume Giralt. La intervenció va consistir en fer un seguit de sondejos en diferents punts dels solars afectats per l'obra. Els resultats de l'excavació van permetre identificar diverses estructures d'època moderna i contemporània relacionades amb l'activitat artesanal del barri, part d'un edifici medieval (segles XIV-XV) situat al subsòl dels immobles 14-16 del C/ Fonollar, i les restes d'una foneria del gremi de mestres cobrers, llauners i fonedors d'època moderna (segles XVIII-XIX) situada al núm. 14 del C/ Arc de Sant Cristòfol.

- Solar Jaume Giralt núm. 4-10 (2000).

Excavació realitzada al solar del carrer Jaume Giralt, núm. 4-10, i dirigida per l'arqueòloga Josefa Huertas. Aquesta intervenció estava motivada per la situació del solar dins de la zona afectada pel P.E.R.I del sector oriental. Com a resultat es van documentar una sèrie de murs d'època moderna-contemporània amb una estratigrafia bastant uniforme sense material ceràmic.

(139/02): Intervenció arqueològica mitjançant rases efectuades als carrers Allada- Vermell, Jaume Giralt, Pou de la Figuera i dels Metges, al districte de Ciutat Vella, al barri de Sant Pere (Barcelona, Barcelonès). Aquesta intervenció es va dur a terme entre el 2 de desembre de 2002 i el 30 d'abril de 2003, sota la direcció tècnica dels arqueòlegs Conxita Ferrer i Emiliano Hinojo. Tots els treballs s'han efectuat amb els pertinents permisos i resolucions de la Direcció General del Patrimoni amb data de 2 de desembre de 2002 i 21 de gener de 2003. La resolució del permís de l'eliminació i rebliment indefinit de les estructures és amb data del 18 de març de 2003.

En aquesta intervenció els treballs van consistir en el seguiment arqueològic i posterior excavació de l'obertura d'un total de quatre rases de dimensions variables en les quals s'havia d'instal·lar el tub de les escombraries així com

també els tancs de succió. La primera de les rases es fa efectuar a la meitat nord del carrer d'Allada- Vermell, a la zona més propera al carrer Carders, i ocupava un total de 39.70 metres de llargada i entre 1 i 1.30 m d'amplada. El dipòsit associat a aquesta rasa presentava 3.80 m de llargada i 2.70 m d'amplada. La segona rasa es va realitzar al carrer Jaume Giralt, les dimensions de la qual eren de 27.50 metres de llarg i 1.60 m d'amplada. Per altra banda, a l'extrem sud d'aquesta rasa es va obrir una cala per construir l'entrada d'un túnel subterrani que connectaria aquest carrer amb el d'Allada- Vermell per tal de poder instal·lar el tub sense afectar els diferents serveis que es trobaven per sota del carrer Carders. La tercera rasa estava situada al carrer Pou de la Figuera, delimitada pel carrer dels Metges a l'est i pel carrer Jaume Giralt a l'oest, les seves dimensions eren de 48.90 metres de llargada i entre 1 i 4 metres d'amplada. Per últim la quarta rasa es va efectuar al carrer dels Metges, delimitada pel nord pel carrer Armengol i al sud pel carrer Pou de la Figuera. Les seves dimensions eren de 38 metres de llargada per 2 metres d'amplada.

(110/03): Intervenció efectuada als carrers Carders 33-37 i Allada Vermell 2-4, al districte de Ciutat Vella (Barcelona, Barcelonès). Els treballs es van efectuar entre els dies 22 i 23 de juliol del 2003, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Jacinto Sánchez Gil de Montes. Seguiment arqueològic i posterior excavació de les tasques d'excavació del pou de rebuda d'una HINCA concebuda per realitzar el creuament del carrer Carders. Per tant, la finalitat d'excavar aquesta rasa per part de l'empresa constructora era, d'una banda, trobar el tub que va ser col·locat per l'hinca al carrer Jaume Giralt i que, passant per sota de l'immoble número 35 del carrer Carders, desembocava en un punt indeterminat del carrer d'Allada- Vermell, i d'un altre banda, una vegada fou trobat el tub, fer l'ampliació necessària per connectar aquest amb el que es va posar al llarg del carrer Allada- Vermell, durant la intervenció del 2002 (139-02), ja que entre ambdós hi havia una diferència de cota de 2 metres.

(015/06): Excavació realitzada per la construcció d'una Estació Transformadora soterrada a l'espai que ocupava l'antiga finca del núm. 8 del carrer de Jaume Giralt i dirigida per Ivan Salvadó.

(115/06): Excavació realitzada en la zona nord del solar situat entre els carrers Sant Pere mes baix, Jaume Giralt i carrer dels Metges i dirigida per Esther Medina. Exactament als números 25-31 del carrer dels Metges, 70-74 del carrer Sant Pere mes Baix i 42-46 de Jaume Giralt. L'objectiu de l' intervenció era el seguiment i excavació de la zona on es construiria un edifici d'equipaments.

(007/07): Segona fase del "Projecte constructiu de serveis als carrers Jaume Giralt, Metges, Montanyans, Pou de la Figuera i Pou de la Figuereta". Intervenció dirigida per Toni Juárez entre el 9 de febrer i 18 de maig de 2007. donat que s'havien de realitzar millores en matèria de pavimentació, drenatge, enjardinament, enllumenat i mobiliari, i de xarxes de serveis.

(073/07): En el transcurs del seguiment arqueològic dirigit per l'arqueòloga Sra. Mar Carretero Nieto, de l'empresa Arqueociència Serveis Culturals SL, al solar del Carrer Carders núm. 33-37 del barri de Santa Caterina al districte de Ciutat Vella de Barcelona, i dins el marc de les obres de rehabilitació que efectua l'empresa Teyco SA a l'edifici sota la tutela de l'organisme Foment de Ciutat Vella, es realitzà la troballa de dues tenalles de ceràmica de grans dimensions d'època moderna. Localitzades en la zona nord de l'àmbit 2 de l'edifici, dites tenalles es troben "*in situ*", alineades en direcció E-W i incloses dins un retall al subsòl fet "*ex professo*" pel seu ús.

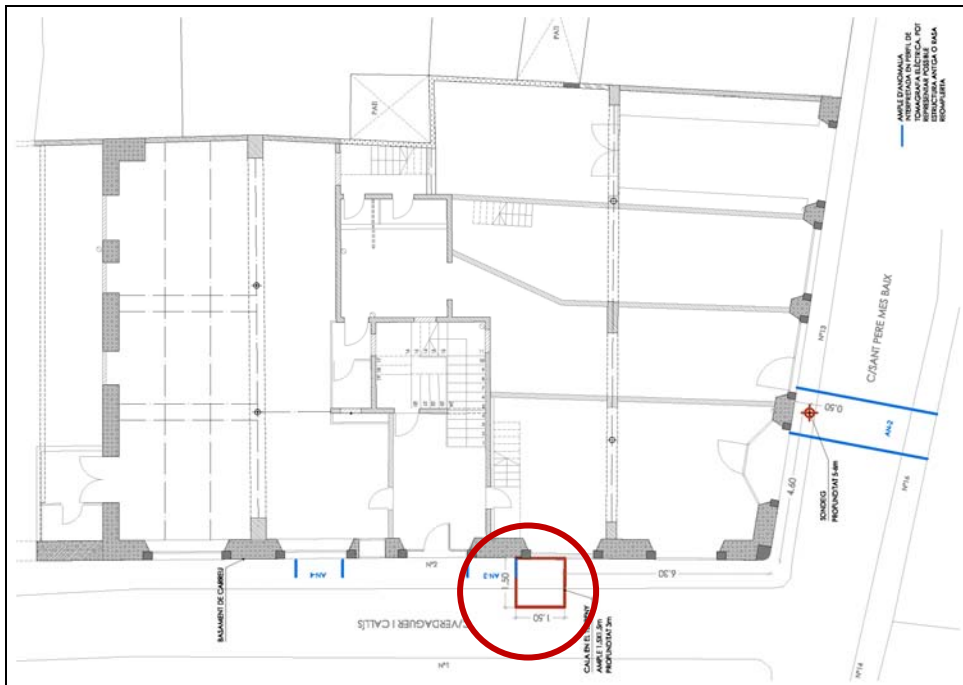
(020/08): Intervenció arqueològica realitzada a la finca dels carrers Sant Pere Mitjà, 20/ Sant Pere més Baix, 35 sota la direcció de Júlia Miquel entre els dies 25 de març i 25 d'abril de 2008 en ocasió de la remodelació de la finca i construcció de nous habitatges, així com la excavació d'un fossat per un ascensor.

(099/09): Intervenció arqueològica realitzada al carrer Carders, 33-37 de Barcelona motivat per la intenció de l'Unitat Operativa de Sanejament de l'Ajuntament de Barcelona de realitzar dues rases per la construcció de dos claveguerons que connectaran amb el col·lector general del carrer.

Projecte d'intervenció arqueològica

La zona objecte de la present intervenció arqueològica es troba dins l'àrea d'interès arqueològic de la ciutat de Barcelona, per la qual cosa es demanà el preceptiu permís d'intervenció arqueològica, segons l'article 47 i següents de la Llei 9/1993 de 30 de setembre, del patrimoni cultural català i el Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. La resolució per la qual s'autoritza la intervenció arqueològica, entre els dies 9 i 29 de juliol de 2012 porta la referència d'expedient R/N 470 K 121-NB 2012/1-8846, i com a intervenció portada a terme a la ciutat de Barcelona el codi 044/12, essent dirigida per l'arqueòloga Júlia Miquel i López i gestionada per l'empresa AKHESA, SL.

L'edifici que ocupa l'actual finca del carrer Verdaguier i Callís, 2-Carrer Sant Pere Més Baix, 13, presenta unes patologies estructurals que podrien afectar la seva fonamentació i que cal comprovar mitjançant la realització de una cala al peu de façana de l'edifici.

Planta de l'edifici amb indicació d'on es situa la cala de comprovació

En el cas de localització d'estructures arqueològiques, es valorarà la seva entitat i importància. En tots els casos i en cas d'afectació per l'obra, la conservació, el trasllat o el desmuntatge d'aquestes estructures s'haurà de posar en consideració de la Direcció general del Patrimoni Cultural de la Generalitat d'acord a allò que estableix el Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. Així mateix, abans de decidir qualsevol dels supòsits esmentats més amunt, s'hauran de documentar les estructures localitzades.

Metodologia

Les tasques arqueològiques es realitzaren seguint el mètode de registre de les dades que facilita l'excavació proposat per E.C. Harris i A. Carandini, modificat a partir de la pràctica arqueològica en aquest tipus de jaciments i de les circumstàncies concretes de l'excavació. Per al registre objectiu dels elements i estrats que s'exhumen es realitza una numeració correlativa d'aquests denominats *Unitat Estratigràfica* (u.e.) que individualitza uns dels altres i de la que es realitza una fitxa.

Paral·lelament al registre estratigràfic, s'ha dut a terme el corresponent aixecament planimètric segons les directrius marcades pel Servei d'Arqueologia de Barcelona. El registre estratigràfic inclou també les corresponents seccions de l'estratigrafia de cadascun dels rebaixos realitzats en els diferents àmbits a escala 1:20, que representen la successió diacrònica i les característiques estratigràfiques del subsòl. Així mateix, com és habitual i segons les directrius del Servei d'Arqueologia de Barcelona, s'ha realitzat un reportatge fotogràfic en format digital.

4.- TASQUES ARQUEOLÒGIQUES REALITZADES

La intervenció arqueològica consistí en la realització d'una cala de comprovació per tal d'estudiar la fonamentació de l'edifici. Aquesta cala tingué finalment unes dimensions de 2,00 x 0,95 metres, ja que es trobava condicionada per dos fets, primer per les peces de formigó que formaven el paviment i que es trobaven col·locades a trencajunt i segon per la traça del col·lector general del carrer que transcorre pel centre de la traça del vial.

Les tasques començaren amb el marcatge de la zona on s'havia de fer la cala. Tenint en compte que el paviment del carrer consistia en peces quadrades de formigó (u.e. 100) de mides 40 x 40 x 7 cm, es va procedir a la seva extracció per mitjà d'un martell elèctric.

Vista de l'afectació de les peces del paviment (u.e. 100) amb el martell elèctric

Sota el paviment es trobà la capa de preparació, consistent en una capa de formigó (u.e. 101) de 18 cm de gruix que feia de solera.

Vista de la solera de formigó u.e. 101

Sota la solera es trobà una malla electrosoldada (u.e. 102) la qual protegia diversos serveis soterrats (u.e. 104) consistents en canalitzacions embolicades amb plàstic corrugat de color vermell, mentre que a la banda més propera a la línia de façana es trobà una filada de maons massissos que protegien una canalització de plom.

Vista dels serveis u.e. 104 que ocupaven seguint un eix longitudinal el llarg de la cala

Un cop afectats els serveis, el qual no es trobaven en ús es trobà un estrat de reompliment (u.e. 106) de terra de color marró fosca, amb absència de material arqueològic.

En anar afectat el nivell de reompliment es començà a evidenciar el parament original del mur de façana de la finca (u.e. 105) i consistent en filades de pedra desbastada, sense escairar i lligades amb morter de calç i amb alguna filada de maons alternada. El mur de façana baixa 40 cm, trobant també el pedrís d'un accés a la finca que actualment es troba tapiat. Seguidament es trobà un sòcol de pedres desbastades lligades amb morter que es corresponia amb la fonamentació (u.e. 110) del mur de façana.

Conforme es baixava el reompliment u.e. 106 es trobà una filada, en sentit N/S de maons massissos (u.e. 108) que transcorrien paral·lela a la façana i que protegien serveis. També es van documentar d'altres serveis, també situats en

paral·lel a la façana i que, en aquest cas, es trobaven protegits per una filada de teules corbes (u.e. 109).

A l'esquerra vista general del sòcol u.e. 110 i els serveis u.e. 108 (amb maons) i u.e. 109 (amb tegula)
Un cop desmuntada la filada de maons massissos (u.e. 108) que protegien els serveis, s'evidencià que aquests feien de coberta i protegien uns tubs de plom, els quals s'encabien en sengles parets també fetes de maons i que presentaven una solera de les mateixes característiques, es a dir, construïda amb maons.

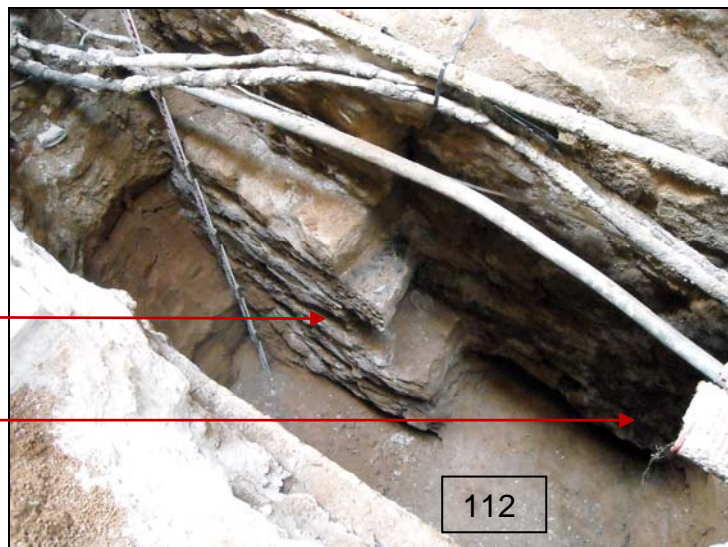
A l'esquerra vista de les canalitzacions de plom un cop desmuntades les seves proteccions

Un cop afectats tots els serveis apareguts es trobà un nivell (u.e. 112) consistent en un estrat marró vermellós, amb absència de material arqueològic i que continuà fins la cota d'afectació de l'obra, la qual es va determinar en el moment en que s'arribà al final de la fonamentació. L'afectació de part del nivell u.e. 112 va permetre evidenciar que recolzat en la fonamentació u.e. 110 es trobava una pilastra de reforç (u.e. 111).

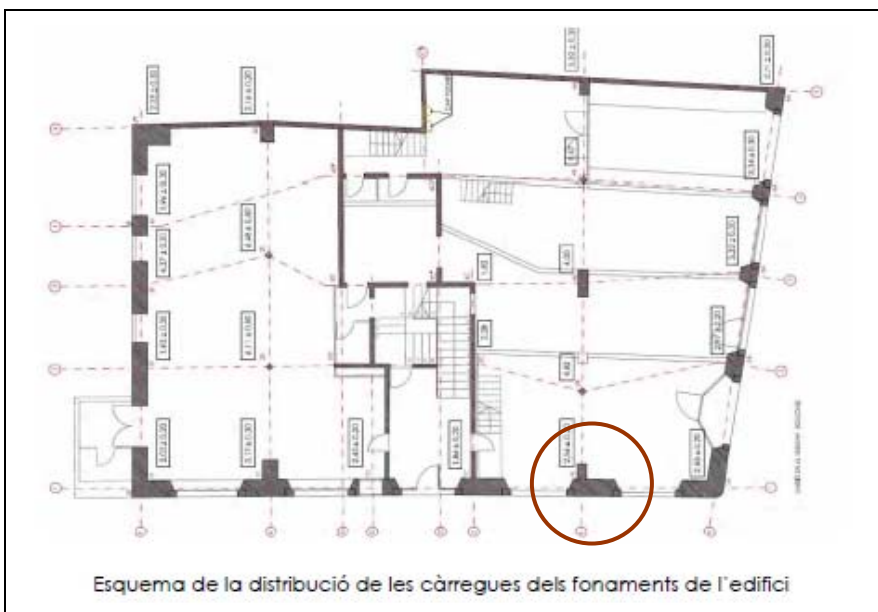
Vista en alçat del mur de fonamentació u.e. 110 i la pilastra de reforç u.e. 111

u.e. 111

u.e. 110

La pilastra de reforç (u.e. 111) consisteix en una sabata de planta rectangular i estava bastida amb filades de pedres ben tallades en forma de carreus quadrats, lligats amb morter, mentre que la fonamentació (u.e. 110) partia a 40 cm de la rasant del carrer marcant una mena de sòcol que sobresurt 25 cm de la vertical de la façana i baixa un total de 2,10 metres.

Situació de la pilastra u.e. 111 a la planta de l'edifici. Font: Anexos al dictàmen (Dictàmen de suports i fonaments... (veure bibliografia)

Les seves dimensions en planta no es van poder determinar donat que excedia cap el Nord el límits de la cala i només es va poder documentar 0,74 metres. Malgrat tot considerant la posició d'aquesta pilastra es pot determinar que les seves dimensions en planta han de ser de 1,50 metres lineals. Finalment, a 2,10 m des de la rasant del carrer, es a dir, a cota màxima de 6,59 metres sobre el nivell del mar, s'arribà al final de les estructures de fonamentació de l'edifici i per tant, assolits els objectius, es donà per acabada la intervenció.

Vista final de la cala un cop excavada

5.- CONCLUSIONS

Un cop finalitzades les tasques arqueològiques amb la cala realitzada a peus de la façana del carrer Verdaguer i Callís, 2 no es poden arribar a resultats concludents que recolzin la hipòtesis que pugui afirmar que probablement hi havien cases edificades a finals del segle XV, seguint la dinàmica urbanística d'aquell sector de la *Vilanova de Sant Pere*. Deixant de banda la fonamentació de l'actual edifici en alçada que s'ha documentat no s'ha trobat cap evidència d'estructures anteriors.

Una vegada més, els fets històrics poden ajudar a establir un discurs coherent amb la recerca arqueològica.

Segons J. Sobrequés, l'eix que forma el carrer de Sant Pere Més Baix es consolida amb força al llarg dels segles XIII i XIV. Amb aquesta dada l'estudi realitzat a la finca per l'arquitecte Marc Sanabra, tot i reconèixer que no ha aconseguit dades geomètriques més detallades de cap edifici que hi hagi pogut haver anteriorment a la parcel·la, accepta la teoria d'una construcció anterior a l'edifici de 1880 però amb tota seguretat hi va haver alguna construcció com a mínim des del s. XIV. *Possiblement va ser una construcció de petita envergadura o simplement una tanca perimetral durant diversos segles, però també amb tota certesa abans del 1880 hi havia ja un edifici d'una certa envergadura en aquesta parcel·la, que es devia enderrocar per construir l'edifici existent. Del projecte original de 1880 no se'n conserva documentació gràfica. Això és força normal si tenim en compte que a l'època era habitual que no hi intervingués un arquitecte i en cas d'intervenir-hi tenia una actuació molt puntual (façana i distribució general).*²

L'any 1697 consta que degut a fets bèl·lics les cases d'aquest sector del barri han d'ésser reedificades. Aquest fet significà, d'una banda el desenrunament de les edificacions malmeses existents amb la consegüent remoció de terres per fonamentar les noves edificacions.

² MASA ARQUITECTURA (Marc Sanabra, arquitecte) **Dictamen de seguretat estructural amb vistes a la emissió d'un certificat de solidesa dels suports i fonaments de l'edifici d'habitatges situat al carrer Verdaguer i Callís, 2 de Barcelona.** Informe signat el 23 d'abril de 2012 (inèdit)

D'altra banda les edificacions tornaren a patir els estralls de la guerra degut als bombardejos de l'any 1714.

Malgrat aquestes referències històriques a la excavació de la cala, com ja s'ha dit no s'ha trobat restes de cap estructura anterior a l'edifici. Únicament s'ha constatat l'existència de diversos serveis antics soterrats sota el nivell del carrer, algun dels quals discorrien sobre el coronament del sòcol de fonamentació de la finca. També cal destacar la diferència de cota existent entre el coronament de la fonamentació i el nivell de circulació actual. Aquesta circumstància pot indicar que la rasant del carrer es trobava antigament uns 30 o 40 cm per sota del nivell actual.

Les reduïdes dimensions de la cala que bé han permès visualitzar la fonamentació de l'edifici no han permès, en canvi, evidenciar la existència d'una ocupació anterior a la construcció de la finca fet que no exclou que tant a l'interior del subsòl o en una intervenció més àmplia es pogui evidenciar arqueològicament l'ocupació humana de l'indret anterior a l'any 1880, moment en que es construí l'edifici d'habitatges.

Imatge final de la cala un cop finalitzada la seva excavació

6.- BIBLIOGRAFIA

BALAGUER, V. (1865): *Las calles de Barcelona*, 2 volums. Barcelona.

CIRICI, A. (1971) **Barcelona pam a pam**. Editorial Teide, Barcelona.

CUBELES, A. (2003) **Les muralles de Barcelona a L'Art Gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies**. Vol III, Enciclopèdia Catalana, Barcelona. pp 138-141.

DURAN I SANPERE, Agustí (Dir.) (1975) **Història de Barcelona**. Volum I **De la Prehistòria al segle XVI**.

FIGUEROLA, P.J.; MARTÍ, J.M. (1995) **La Rambla. Els seus convents. La seva història**. Catàleg Monumental de l'Arquebisbat de Barcelona, Vol. VI/2, Arxiu Diocesà de Barcelona, Barcelona.

FIGUEROLA ROTGER, Pere Jordi (2003) **"Els convents de la ciutat de Barcelona al segle XV"** dins **L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura II. Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos 2**. Volum II, Enciclopèdia Catalana, Barcelona. pp 230 a 238

GALERA, M.; ROCA, F.; TARRAGÓ, S. (1982) **Atlas de Barcelona**. Barcelona.

GARCÍA I ESPUCHE, A. I GUÀRDIA I BASSOLS, M. (1986) **Espai i societat a la Barcelona pre-industrial**. Edicions de la Magrana, Barcelona.

GUÀRDIA, M. (2003) **"Les ciutats i les viles. La ciutat de Barcelona"** a **L'Art Gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies**. Vol III, Enciclopèdia Catalana, Barcelona. p p 46-54.

MASA ARQUITECTURA (Marc SANABRA, Arquitecte) (2012) **Dictamen de seguretat estructural amb vistes a la emissió d'un certificat de solidesa**

dels suports i fonaments de l'edifici d'habitatges situat al carrer Verdaguer i Callís, 2 de Barcelona (Inèdit)

MATAS, Jaume (Dir.) (1995) **Historia de Barcelona. Desde su fundación al siglo XXI.**

PLADEVALL, A. (1982): “**Barcelona i el Barcelonès**” a *Gran geografia comarcal de Catalunya. El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Volum 8. Obra dirigida per J. Carreras i Martí. Barcelona. Pàg.11-14.

RIBA i ARDERIU, O. (1993): “**Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona**” a *Actes del III Congrés d'Història de Barcelona*. Barcelona. Pàg: 171-174.

SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume (Dir.) (1992) **Història de Barcelona**. Volum 1 *La ciutat antiga*, Volum 2 *La formació de la Barcelona medieval* Volum 3 *La ciutat consolidada (segles XIII-XV)*, Volum 4 *Barcelona dins de la Catalunya moderna (segles XVI-XVII)*. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

SAGARRA I TRIAS, Ferran (1996) **Barcelona, ciutat de transició (1848-1868). El projecte urbà a través dels treballs de l'arquitecte Miquel Garriga i Roca**. Institut d'Estudis Catalans. Arxius de les Seccions de Ciències, CXI, Barcelona.

SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume (Dir.) (1993) **Història de Barcelona. La ciutat a través del temps. Cartogràfica històrica. Índex general**. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

VV. AA (1992) **Catalunya Romànica**. Volum XX *El Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme*.

ANNEX I. FITXES D' UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

FITXES D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Estructura

Negatiu

Estrat

U.E. 100

DEFINICIÓ: Estructura

POTÈNCIA: 7 cm

SEQÜÈNCIA FÍSICA: Cobreix a 101
S'adossa a 105

DESCRIPCIÓ: Paviment que cobreix tot el carrer realitzat amb peces de formigó de mides 40 x 40 x 7 cm. col·locades a trencajunt i lligades amb ciment.

CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX

U.E. 101

DEFINICIÓ: Estructura

POTÈNCIA: 18 cm

SEQÜÈNCIA FÍSICA: Cobert per 100
Cobreix a 102
S'adossa a 105

DESCRIPCIÓ: Capa de preparació de ciment que assenta el paviment del carrer.

CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX

U.E. 102

DEFINICIÓ: Estructura

POTÈNCIA: 5 cm

SEQÜÈNCIA FÍSICA: Cobert per 101
Cobreix a 103, 104
S'adossa a 105

DESCRIPCIÓ: Malla electrosoldada que anivella i assenta un planxé de formigó i destinada a protegir diversos serveis soterrats

CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX

U.E. 103

DEFINICIÓ: Negatiu

POTÈNCIA: 12 cm

SEQÜÈNCIA FÍSICA: Talla a 106
Reomplert per 104

DESCRIPCIÓ: Retall o rasa els límits de la qual s'estenen més enllà de la cala i realitzada per passar serveis soterrats

CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX

- **U.E. 104**
DEFINICIÓ: Estructura
POTÈNCIA: 12 cm
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Cobert per 102
Reomple a 103
DESCRIPCIÓ: Serveis soterrats en forma de dues canalitzacions de trajectòria N/S i protegits amb tubs de plàstic corrugat i un altra canalització protegida amb una filada de maons massissos.
CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX
- **U.E. 105**
DEFINICIÓ: Estructura
POTÈNCIA: --
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Se li adossa 100, 101, 102
DESCRIPCIÓ: Mur de façana de la finca núm. 2 del carrer Verdaguer i Callís. Es tracta d'un mur de fàbrica de maçoneria que combina pedres treballades lligades amb morter amb la presència d'alguna filada de maons.
CRONOLOGIA: Contemporània. Finals segle XIX (1880)
- **U.E. 106**
DEFINICIÓ: Estrat
POTÈNCIA: 30 cm
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Cobert per 102
Cobreix a 112
S'adossa 105, 110
DESCRIPCIÓ: Estrat de reompliment format per graves, sorres, llims i terra, de color marró fosc, consistència regular i absència de material ceràmic.
CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX
- △ **U.E. 107**
DEFINICIÓ: Negatiu
POTÈNCIA: 18 cm
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Talla a 112
Reomplert per 108, 109
DESCRIPCIÓ: Retall o trinxera de fonamentació dels serveis soterrats u.e. 108 i u.e. 109
CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX
- **U.E. 108**
DEFINICIÓ: Estructura
POTÈNCIA: 15 cm
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Reomple a 107
DESCRIPCIÓ: Canalització de plom soterrada que presenta una trajectòria N/S i es troba protegida amb una solera de maons així com una coberta en forma de U també fabricada amb maons.
CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX

- U.E. 109**
DEFINICIÓ: Estructura
POTÈNCIA: 12 cm
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Reomple a 107
DESCRIPCIÓ: Canalització de plom soterrada amb una trajectòria N/S i protegida amb una filada de teules corbes reaprofitades.
CRONOLOGIA: Contemporània. Segle XX
- U.E. 110**
DEFINICIÓ: Estructura
POTÈNCIA: 1,70 m
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Cobert per 105
Es recolza a 111
Se li adossa 112
DESCRIPCIÓ: Fonamentació del mur de façana u.e. 105. Obrat amb maçoneria de pedres treballades formant filades més o menys regulars embegudes amb morter de calç.
CRONOLOGIA: Contemporània. Finals segle XIX (1880)
- U.E. 111**
DEFINICIÓ: Estructura
POTÈNCIA: 15 cm
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Cobert per 105
Se li recolza 110
Se li adossa 112
DESCRIPCIÓ: Pilastra de fonamentació de l'edifici formada per cinc filades de carreus rectangular lligats amb morter de calç.
CRONOLOGIA: Contemporània. Finals segle XIX (1880)
- U.E. 112**
DEFINICIÓ: Estrat
POTÈNCIA: 40 cm
SEQÜÈNCIA FÍSICA: Cobert per 106
Tallat per 107
S'adossa a 110, 111
DESCRIPCIÓ: Estrat de reompliment de terra argilosa de color marró vermellós i consistència dura. L'absència de material ceràmic no permet afinar la cronologia.
CRONOLOGIA: Anterior a la construcció de l'edifici (1880)

**ANNEX II. INVENTARI FOTOGRÀFIC
CONTACTES FOTOGRÀFICS**

1) Foto inicial.JPG

2) Preparació u.e. 101.JPG

3) Serveis u.e. 104.JPG

4) Detall serveis u.e. 104.JPG

Afectació serveis anul·lats.JPG

Vista general serveis u.e. 104.JPG

Serveis u.e. 108 i u.e. 109.JPG

Serveis u.e. 108 i ue 109 i inici fonamentació.JPG

Serveis i fonamentació u.e. 108.JPG

Serveis afectats i fonamentació.JPG

Fonamentació u.e. 110 i pilastra u.e. 111.JPG

Fonamentació i estrat 112.JPG

Procés d'excavació manual.JPG

14) Final d'excavació.JPG

Final d'excavació. Vista zenital.JPG

16) Vista final zenital.JPG

17) Imatge final des del Sud.JPG

18) Imatge final fonamentació.JPG

19) Detall pilastra u.e. 111.JPG

20) Pilastra i sòcol fonamentació i mur façana.JPG

Vista en planta des del Sud.JPG

21) Detall coronament fonamentació.JPG

23) Vista des de l'oest.JPG

24) Imatge des de l'oest.JPG

INVENTARI FOTOGRÀFIC

- 1) Foto inicial.JPG
- 2) Preparació u.e. 101.JPG
- 3) Serveis u.e. 104.JPG
- 4) Detall serveis u.e. 104.JPG
- 5) Afectació serveis anul·lats.JPG
- 6) Vista general serveis u.e. 104.JPG
- 7) Serveis u.e. 108 i u.e. 109.JPG
- 8) Serveis u.e. 108 i ue 109 i inici fonamentació u.e. 110.JPG
- 9) Detall serveis i fonamentació u.e. 110.JPG
- 10) Serveis afectats i fonamentació.JPG
- 11) Fonamentació u.e. 110 i pilastra u.e. 111.JPG
- 12) Fonamentació i estrat 112.JPG
- 13) Procés d'excavació manual.JPG
- 14) Final d'excavació.JPG
- 15) Final d'excavació. Vista zenital.JPG
- 16) Vista final zenital.JPG
- 17) Imatge final des del Sud.JPG
- 18) Imatge final fonamentació.JPG
- 19) Detall pilastra u.e. 111.JPG
- 20) Vista sòcol fonamentació i mur façana.JPG
- 21) Vista en planta des del Sud.JPG
- 22) Detall coronament fonamentació.JPG
- 23) Vista des de l'oest.JPG
- 24) Imatge des de l'oest.JPG

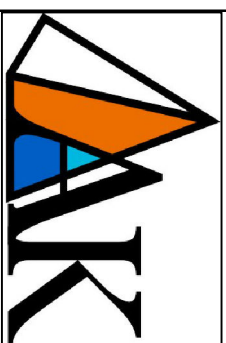
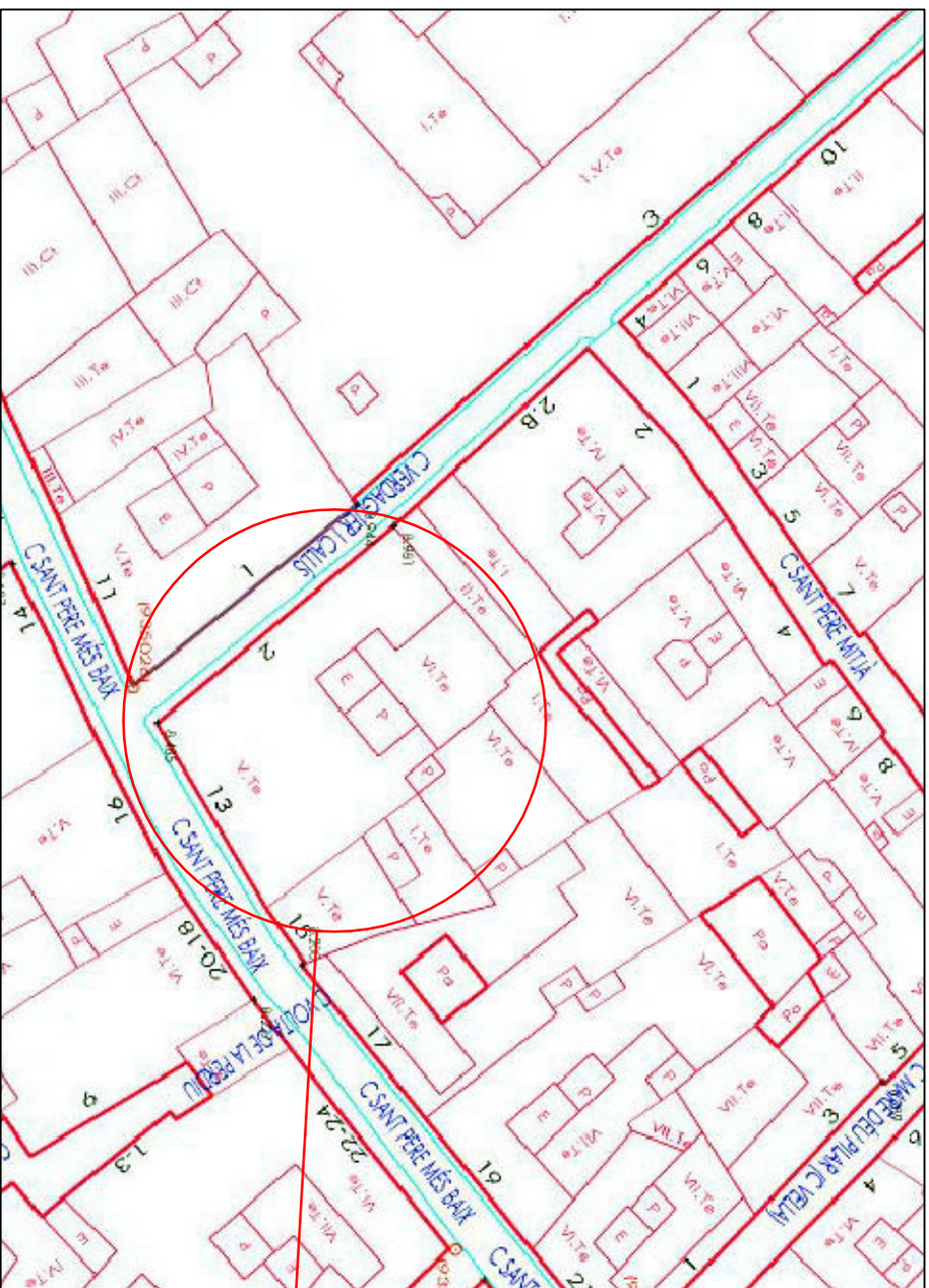
ANNEX III. PLANIMETRIA

1.- Planta de situació. s/e. DIN-A-3

2.- Plantes, secció i situació Cala. Escala 1:20 i 1:100. DIN-A-3

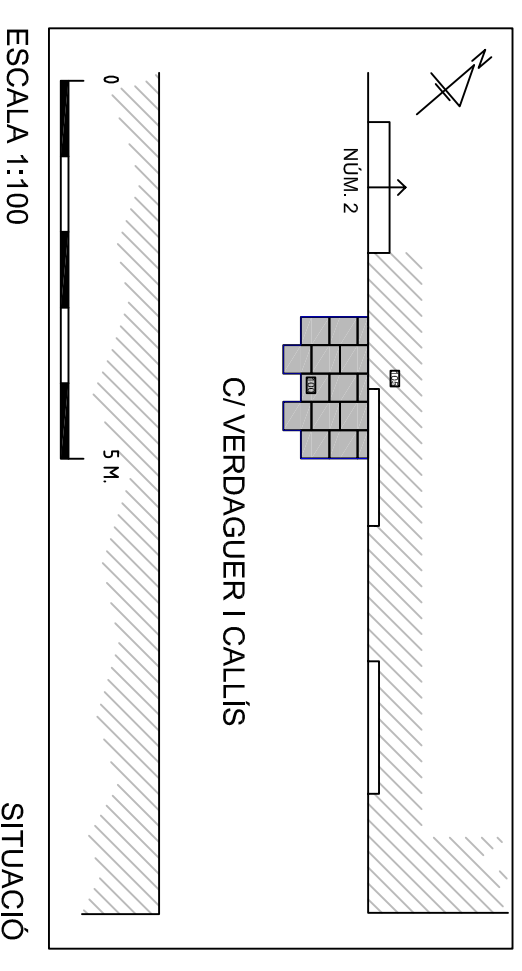
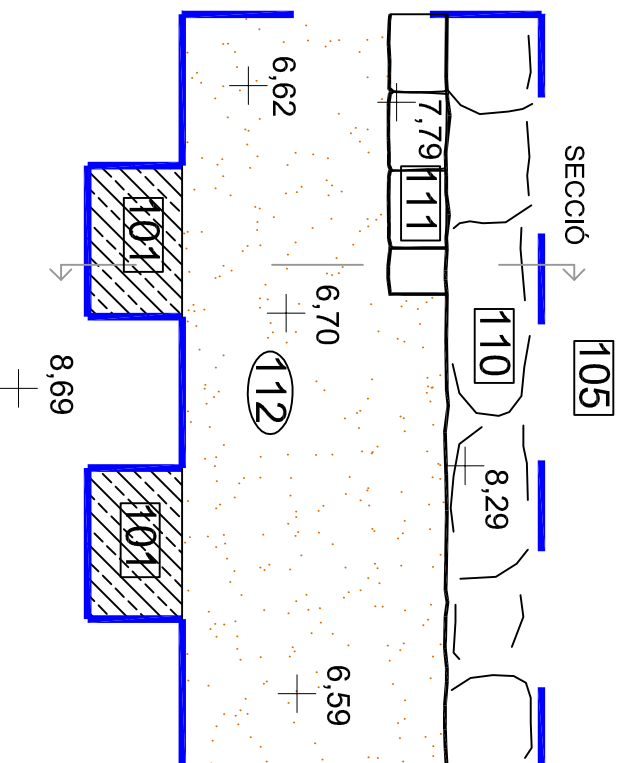
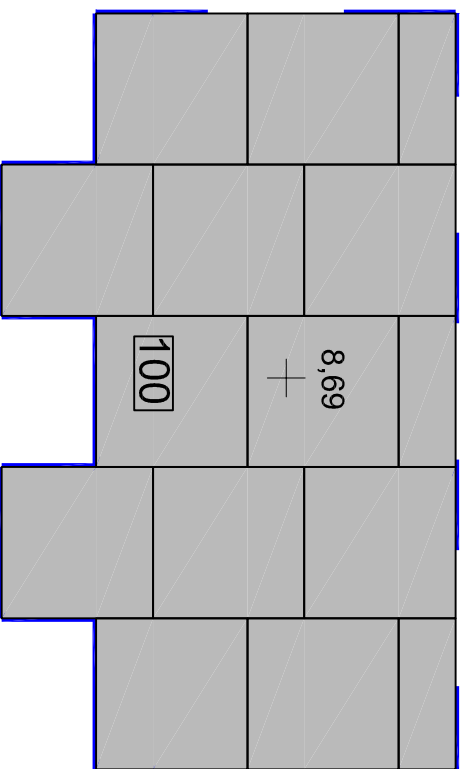
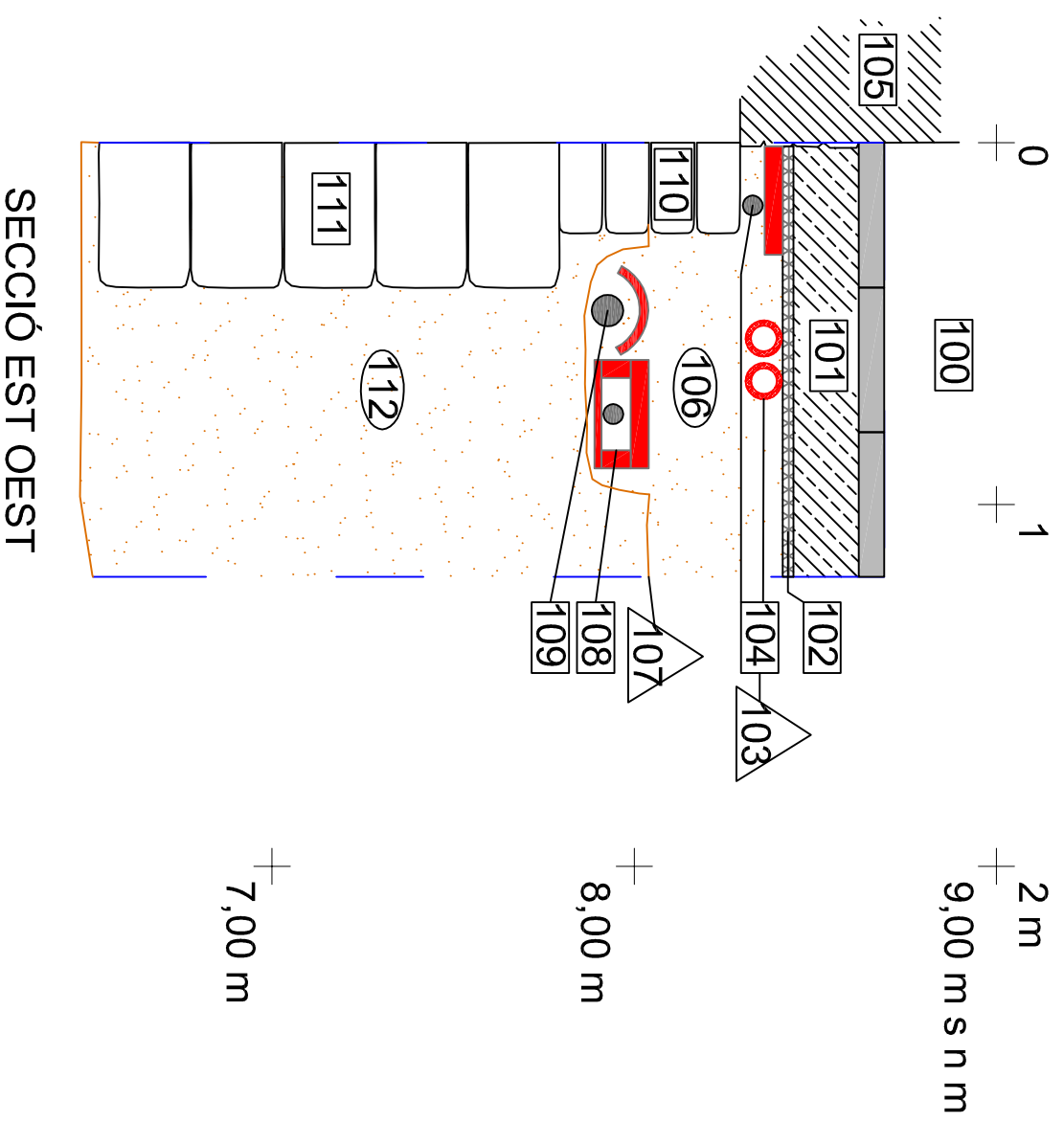

CARRER VERDAGUER I CALLÍS,2- CARRER
 SANT PERE MÉS BAIX, 13
 BARCELONA (BARCELONÈS)
 CODI : 044/12

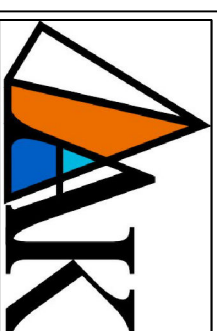
PLANTA DE SITUACIÓ

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA: JÚLIA MIQUEL I LÓPEZ		agost, 2012	
PLANIMETRIA: JÚLIA MIQUEL I LÓPEZ		memòria	
BASE TOPOGRÀFICA: Institut Cartogràfic de Catalunya	s/n sense escala	PLANTA	01

ESCALA 1:100

SITUACIÓ

PLANTES, SECCIÓ I SITUACIÓ CALA

CARRER VERDAGUER I CALLIS, 2- CARRER
SANT PERE MÉS BAIX, 13
BARCELONA (BARCELONÈS)
CODI : 044/12

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA: JÚLIA MIQUEL I LÓPEZ

PLANIMETRIA: Júlia Miquel López

AGOST, 2012

BASE TOPOGRÀFICA

MEMÒRIA

I.C.C.

ESCALA: 1:20

02

